

Sygn. akt III USK 111/21

POSTANOWIENIE

Dnia 13 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania G. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L.

o prawo do świadczenia przedemerytalnego,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 13 maja 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 12 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- 1) odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2) nie obciąża odwołującej się kosztami postępowania kasacyjnego organu rentowego,**
- 3) przyznaje adwokatowi E.J. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) kwotę 180 (sto osiemdziesiąt) złotych powiększoną o obowiązującą stawkę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 12 grudnia 2019 r., wydanym na skutek apelacji wniesionej przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w L. z dnia 21 grudnia 2016 r. którym zmieniono

decyzję organu rentowego z dnia 14 lipca 2017 r. i przyznano odwołującej się G.G. prawo do świadczenia przedemerytalnego, zmienił ten wyrok i oddalił odwołanie.

Odwołująca się G.G. wniosła do Sądu Najwyższego skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 12 grudnia 2019 r., zaskarżając ten wyrok w całości i zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, to jest art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych.

We wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania skarżąca powołała się na potrzebę wykładni art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o świadczeniach przedemerytalnych, ponieważ w orzecznictwie sądów powszechnych występują poważne i diametralne rozbieżności dotyczące interpretacji spełnienia warunków do otrzymania świadczenia przedemerytalnego przez osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą w sytuacji braku uzyskania przez te osoby orzeczenia o ogłoszeniu upadłości, przy jednoczesnym spełnieniu wszystkich pozostałych warunków do otrzymania świadczenia przedemerytalnego określonych w przepisach ustawy o świadczeniach przedemerytalnych. Skarżąca odwołała się równocześnie do poglądów prawnych zaprezentowanych między innymi w wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 15 marca 2006 r., III AUa (...) oraz Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 17 września 2014 r., III AUa (...) i podniosła, że w orzeczeniach tych Sądy odchodziły od literalnego interpretowania powołanego przepisu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej

jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Wypada też przypomnieć, że zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawa wymaga od skarżącego określenia, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN, 2002, nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Należy jednak podkreślić, że nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) podobnie jak nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS – wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Zdaniem Sądu Najwyższego, oceniany w niniejszym postępowaniu wniosek skarżącej o przyjęcie jej skargi kasacyjnej do rozpoznania nie spełnia wyżej określonych kryteriów z tej przyczyny, że powołany w tym wniosku art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych był już przedmiotem orzecznictwa nie tylko sądów powszechnych, ale także Sądu Najwyższego i Trybunału Konstytucyjnego. Dla przykładu w postanowieniu z dnia 29 stycznia 2014 r., I UK 370/13 (LEX nr 1646126), trafnie powołanym przez Sąd drugiej instancji, Sąd Najwyższy - odwołując się do regulacji art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych – wyjaśnił zaś, że w przypadku świadczenia przedemerytalnego dla przedsiębiorcy prowadzącego działalność gospodarczą znaczenie ma upadłość w rozumieniu przepisów powszechnych o upadłości, a nie likwidacja działalności z własnej woli. Wymaga przy tym podkreślenia, że podobne stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 23 maja 2012 r., I UK 437/11 (OSNP 2013 nr 11-12, poz. 135). Analogicznie wypowiedział również Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 20 listopada 2006 r., SK 66/06 (OTK-A 2006 nr 10, poz. 15), stwierdzając, że art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych jest zgodny z art. 67 ust. 2, art. 32 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Uzasadniając ten pogląd, Trybunał zaznaczył równocześnie, że w powołanym przepisie ustawodawca przyjął rozwiązanie (...) opierające się na istniejących już instytucjach prawnych i procedurach: wprowadził wymaganie ogłoszenia upadłości, zakładając, że w tym wypadku przyczyna zaprzestania działalności gospodarczej i - tym samym - pozostawania bez pracy osoby ubiegającej się o świadczenie przedemerytalne będzie obiektywna, taka sama w wypadku wszystkich prowadzących działalność gospodarczą, a jej wystąpienie zostanie sprawdzone przez sąd rozpatrujący wniosek o ogłoszenie upadłości. Trybunał ocenił przy tym, że takie ukształtowanie przesłanki jest uzasadnione, racjonalne i na pewno mieści się w zakresie swobody legislacyjnej przyznanej ustawodawcy w art. 67 ust. 2 Konstytucji. Trybunał nie podzielił też przekonania (...) o istnieniu niekonstytucyjnego zróżnicowania sytuacji osób będących pracownikami i osób prowadzących działalność pozarolniczą. Uznał bowiem, że zaskarżony art. 2 ustawy nie różnicuje sytuacji osób bez pracy; przyznaje świadczenie wszystkim, którzy jej nie mają „nie z własnej woli”. Ustawa odmiennie definiuje jednak konstytucyjną formułę „pozostawanie bez pracy nie z

własnej woli”. Sprawa jest dość prosta w wypadku pracowników. Jeśli dochodzi do ich zwolnienia na skutek decyzji pracodawcy, można uznać, że - przynajmniej czasowo - pracownik pozostaje bez pracy nie z własnej woli. Ustawodawca jednak nie zadowala się samym zwolnieniem, lecz dodatkowo restrykcyjnie ujmuje jego przyczyny. W zasadzie wymaga, by pracodawca znalazł się w sytuacji kwalifikującej do ogłoszenia upadłości albo w stanie likwidacji. Dopiero przy spełnieniu tych obiektywnie sprawdzalnych warunków dotyczących pracodawcy powstaje prawo do świadczenia przedemerytalnego dla zwalnianych pracowników. Także w wypadku osób prowadzących działalność pozarolniczą wydaje się oczywiste, ustawodawca musi wymagać dowodów na to, że zainteresowany nie ma pracy ze względu na okoliczności od niego niezależne. Innymi słowy: „zwalnia się” nie z powodu braku chęci do dalszej pracy czy kalkulacji, z której wynika, że pobieranie świadczenia przedemerytalnego będzie korzystniejsze niż korzyści z prowadzonej działalności, lecz ze względu na drastyczną sytuację prowadzonego przez siebie przedsiębiorstwa. Ustawodawca uznał, że właściwym dowodem takiej sytuacji jest ogłoszenie upadłości. Jest to obiektywne kryterium oceny sytuacji ekonomicznej w odniesieniu do przedsiębiorcy. Pozwala ono w sposób jednoznaczny ustalić, kiedy osoba prowadząca pozarolniczą działalność „pozostaje bez pracy nie z własnej woli”.

Końcowo wypada także podkreślić, że tożsame stanowisko zajmuje doktryna, w której przyjmuje się, że art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych ogranicza się pod względem podmiotowym oczywiście tylko do osób fizycznych, które w związku z wykonywaną przez siebie osobiście działalnością gospodarczą ogłaszają upadłość.” (W. Maciejko, Świadczenia przedemerytalne, Komentarz, Warszawa 2006). Przepis ten nie odnosi się zaś do wypadków, gdy - przykładowo - dana osoba fizyczna jest współnikiem spółki, która - jako odrębny podmiot lub nawet jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej - zatrudnia tę osobę jako swego pracownika. Ma zastosowanie do osób, które nie są pracownikami, lecz - prowadząc działalność gospodarczą lub zawodową - same decydują o swojej pracy. Ich decyzja o prowadzeniu działalności lub jej zaniechaniu jest jednocześnie decyzją o podjęciu lub zaprzestaniu pracy.

W wypadku tych osób warunkiem ubiegania się o świadczenie przedemerytalne jest ogłoszenie upadłości.

Sąd Najwyższy zauważył natomiast, że lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku wyraźnie wskazuje, że Sąd drugiej instancji respektował taki właśnie kierunek wykładni art. 2 ust. 1 pkt 3 ustawy o świadczeniach przedemerytalnych, przyjmując go za podstawę oceny poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, z których jednoznacznie wynikało, że skarżąca dokonała jedynie wykreślenia ze stosownego rejestru prowadzonej przez siebie pozarolniczej działalności gospodarczej z powodu jej zaprzestania, natomiast nie została w stosunku do niej ogłoszona upadłość.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, że skarżąca nie wykazała potrzeby rozpoznania jej skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł jak w sentencji postanowienia. Równocześnie, dostrzegając trudną sytuację materialną skarżącej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył jej kosztami postępowania kasacyjnego organu rentowego, a na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. oraz § 4 ust. 1 i 3 w związku z § 15 ust. 2 i § 16 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu rozstrzygnął o kosztach ustanowionego w sprawie pełnomocnika z urzędu.